

УДК 124.5

Ольга БОЙКО

МІРА НОРМАТИВНО-ЦІННІСНОЇ СИСТЕМИ ЯК УНІВЕРСАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

У статті звернуто увагу на сучасний кризовий стан нормативно-ціннісної системи суспільства: трансформація ідеалів, норм, стереотипів поведінки людей тощо. Показана роль міри як універсальної організуючої у повсякденному житті.

Ключові слова: *цінність, норма, нормативно-ціннісна система, моральна свідомість, безнормність, девіантна поведінка.*

Постановка проблеми. Повсякденність – це система практичних знань, які містять розуміння норм поведінки та загальноприйнятого в певній соціокультурі порядку дій в тій чи іншій ситуації, для досягнення тієї чи іншої мети. Тому можна сказати, що повсякденність повинна мати якісь певні базові структури, які будуть виступати універсальними організуючими, тобто нормативно-ціннісною системою. Сюди входять ідеали, норми та стереотипи поведінки людей. Цей аспект дослідження є *актуальним* тому, що саме в переломні соціокультурні епохи відбувається перебудова ієрархії нормативно-ціннісної системи.

Ще один аспект актуальності цієї проблеми в тому, що в кризові епохи відбувається трансформація ідеалів, норм, стереотипів поведінки людей. Прикладом може бути Україна. Сучасний період в історії нашої країни характеризується глибокими соціально-політичними, економічними та культурними змінами, а значить, зміною ієрархічної нормативно-ціннісної системи. Змінюється ставлення людей до ближніх, до оточуючих, зрештою до самих себе. Якими будуть нові реалії, як їх у подальшому “вимірювати”, від чого вони залежать – ось питання, які є актуальними як для України, так і для інших держав. Спробою відповіді на ці питання є звернення до дослідження ієрархії цінностей та міри у ціннісно-нормативній структурі повсякденності.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема цінностей та ціннісної орієнтації розроблялася і філософами, і соціологами, і культурологами. Тематика ця хвилювала ще філософів Стародавньої Греції – Сократа, Арістотеля, стоїків – Гекатона, Аполлодора, Хрісіппа, Діогена Лаертського, які зосереджували свою увагу на різних аспектах співвідношення цінностей та цілей спрямованості людини.

Східна філософія, насамперед конфуціанська, особливу увагу приділяла питанням співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел етичних норм і цінностей.

Т. Гоббс уперше поставив питання про суб’єктивність, відносність цінностей. А за наукову основу визначення ціннісних понять він намагався

використовувати соціально-економічні підходи. Цю традицію продовжили Б. Спіноза, І. Бентам та інші. Подальший розвиток дослідження самого поняття “цінність” та ціннісна система отримали у працях М. Бердяєва, В. Віндельбанда, Н. Гартмана, Г. Когена, Н. Лосського, Г. Ріккєрта, В. Соловйова, М. Шелера та інших. На взаємозв’язок ціннісно-нормативної системи та особистості і суспільства звертали увагу А. Адлер, В. Андрущенко, М. Вебер, Е. Дюркгейм, М. Каган, В. Малахов, Ч. Моріс, Е. Фромм та інші вчені.

Враховуючи існуючі дослідження щодо аксіологічної проблематики, **метою** даної **роботи** є аналіз проблеми ієрархії нормативно-ціннісної системи як міри у суспільстві. Аналіз трансформації норм та цінностей у кількісному і якісному вимірюванні дозволяє визначити реальне внутрішнє їх наповнення, проектувати вектор координат у процесі переходу від однієї системи цінностей до іншої. А деструктивний процес, який можна спостерігати в духовному житті суспільства, визначає необхідність уточнення змісту етичних категорій та понять в умовах соціального середовища, що постійно змінюється.

Виклад основного матеріалу. Проблема ієрархії нормативно-ціннісної системи, як міри у суспільстві, вже з давніх часів хвилювала багатьох мислителів. І, як наслідок, постало питання: чим виміряти такі “не кількісні речі”, як людська поведінка, переживання, міжособистісні стосунки? Це питання деякою мірою є риторичним, оскільки чесноти і вади, прагнення і пристрасті не можна виміряти ні метрами, ні кілограмами, ні якимись вимірювальними пристроями. Звичайно, дослідники намагаються застосовувати різну методику. Проте слід пам’ятати, що міра включає не тільки кількість, але й якість, тому і методи повинні бути не тільки кількісні, але й якісні. Це означає, що дослідження міри ціннісно-нормативної системи повинно мати філософський підхід і характер.

Спробуємо встановити міру людської поведінки і переживання. З одного боку, міра – характеристика кількісна (якісно визначена кількість), з іншого – важко математично виміряти переживання і поведінку людини. У результаті така міра виявляється математично невимовною, але яку мислено можна уявити. При метафоричному підході цього виявляється достатньо для побудови системи міркувань і отримання тих або інших висновків. Дійсно, опис реального світу в його розмитості, вірогідності виглядає значно реалістичніше, ніж звичний дискретний опис із чітким розмежуванням. Тобто при підході вірогідності і метафоричному розумінні виникаючих моделей поведінки і переживання заходи різні саме завдяки якості. Так, уявлення про міру у слов’ян-язичників і в християн абсолютно різні саме якісно. Для перших – міра належить зовнішньому світу, вона – міра життя, тобто смерть, перехід в інший світ. Для християн міра є “внутрішнім” станом. Їх життя вимірюється кількістю добра, яке вони творять протягом всього життя та яке повертається їм відповідно до цього добра. Отже, міра

людської поведінки розмита. Вона не відповідає схемі: або – або, вона недиз'юнктивована до однієї і тієї ж події (дії, переживання).

Міркування над тим, що може служити цією мірою, приводять до інтуїтивного усвідомлення якості таких норм та цінностей. Але ця міра не просто продукт теоретичних пошуків, а є реальною, тому що норми і цінності, які існують в людській свідомості, відображають реальні, вимірювані відносини між людьми, між людиною і суспільством, між людиною і природою. Тобто підтвердженням сказаному є повсякденний досвід, який показує, що в усіх відносинах повсякденності мірою виступають норми і цінності. Таким чином, міра повинна розглядатися як єдиний сплав норм і цінностей, але не постійний, не застиглий, а плинний, мінливий, не тільки в межах різних культур, але і в межах однієї культури, враховуючи перебіг часу у сприйнятті та опрацюванні різними людьми. Це той сплав, де норми часто виникають із цінностей, а цінності досягаються шляхом дотримання норм, де постійно здійснюються переходи одного в інше, недаремно існує і поняття нормативно-ціннісна система, тобто єдиний організм, який функціонує, самовідтворюється і є цілісним. Саме ця система повинна бути розглянута як справжня міра людської поведінки і переживання, її відношення до себе, до інших і до світу в цілому.

Слово “норма” ввійшло в українську мову з латинської, де воно мало два основні значення: 1) наугольник, тобто схил, яким користувалися при визначенні розмірів; 2) керівний початок, правило, зразок. В останньому випадку зміст певним чином змінюється, і навіть більше того, збагачується цілим рядом смислових відтінків. І вже в сучасній українській мові слово “норма” означає не тільки правило, зразок, але й порядок, що вже утворився, міра, розмір чого-небудь, певна величина тощо.

Очевидно, історично першими проявами нормативності були звичай та табу, які, безумовно, мають імперативну силу. Але єдиної думки, єдиного визначення норми і досі в літературі немає. Кожен дослідник намагається дати своє визначення, причому відмінне від інших. Найчастіше під нормою розуміють засоби регуляції діяльності суспільства в цілому, його інститутів, соціальних груп або окремих осіб. Отже, норма – це система загальних правил, які виражають суспільну необхідність певної організації діяльності, поведінки особистості та соціальної групи. При цьому норма виражає волю певної соціальної групи або суспільства в цілому та регулює діяльність людей для досягнення певних цілей, упорядкування й захисту соціальної спільноти. У певному суспільстві діє сукупність норм. Так, під нормативною системою розуміється сукупність діючих у суспільстві легітимних норм поведінки, базових цінностей та принципів діяльності.

Таким чином, норма – це складне суспільне утворення, яке має такі властивості: норма цілеспрямована, вона дозволяє досягнути результату вже відомими, перевіреними методами та засобами; норма пов'язана з цінностями. Причому саме цінності є показниками ступеня популярності, визнання соціальної норми; усі норми направлені на регуляцію поведінки,

але розрізняються механізмами впливу; норма як міра регулює поведінку людей, встановлює належну форму і характер відносин та взаємодії людей у суспільстві.

Будь-яка нормативна регуляція містить певні цілі або цінності, які необхідно реалізувати; засоби та методи, за допомогою яких повинні бути реалізовані вищеназвані цінності, тобто певна нормативна система; санкції, які повинні застосовуватися у випадку невиконання встановлених норм. Всі ці компоненти обов'язково присутні у будь-яких формах нормативної регуляції поведінки: в політичній, правовій, релігійній чи моральній.

З'являючись на світ, людина вже має готову систему норм, яка спочатку виступає для неї як щось зовнішнє, таке, що стимулює або стримує вчинки. Але поступово норми суспільства (або соціальної групи) стають внутрішнім компонентом особистості, що входить у саму її структуру. Ось тоді норми і здатні повною мірою здійснити свої функції, зокрема функцію регулювання поведінки.

Проте існуючі норми частково засвоюються людиною і не завжди сприймаються нею. Цьому сприяє те, що сама норма містить у собі те, що здатне її зруйнувати: вона є певним зразком, правилом, і поява нових ситуацій може призвести до того, що вже стандарти та шаблони, які існують, можуть не спрацювати, а їх застосування призведе до небажаних результатів. Норми можуть бути обмежені як міра повеління і тоді, коли відбуваються якісні зміни в уже "описаних" за допомогою норм ситуаціях. У таких випадках виробляються нові або удосконалюються вже наявні моделі поведінки, долаючи, таким чином, виникаючі перешкоди. Виникнення шаблонів поведінки, стереотипів та еталонів відносин є неминучим і закономірним явищем. Проте при цьому необхідно час від часу здійснювати інвентаризацію та селекцію, треба звіряти свої особисті еталони з еталонами суспільно-визнаними та з реальною дійсністю.

Норма, так би мовити, постає з суджень цінностей. Це відбувається таким чином: спочатку та або інша діяльність, корисна або шкідлива для здійснення групових (або суспільних) інтересів, оцінюється даною групою (або суспільством). Збільшення появи однотипних ситуацій тягне за собою створення єдиного орієнтира, стереотипу, деякого критерію для оцінювання не тільки справжніх, але й майбутніх форм поведінки людей. Дана обставина якраз і означає перетворення цінностей, які є значущими для певної спільноти і є елементами свідомості. Тобто здійснюється перехід від ціннісної свідомості в нормативну. Отже, не випадково визначення ціннісного аспекту знаходить відображення в працях дослідників, по суті, ототожнюючи норми і цінності або визначаючи їх подібність. Ще В. Віндельбанд розглядав цінності як норми, які утворюють загальний план усіх функцій культури та основу будь-якого окремого існування цінностей [2].

Хоча оцінка і входить у структуру норми, проте зв'язок між ними може бути різний і залежить багато в чому від самого оціночного акту. Можна сказати, що при ретроспективній оцінці норма виконує роль критерію, а при

перспективній – норма переважно виражає належне. Стосовно майбутньої поведінки норма і оцінка виконують єдину, регулятивну функцію.

Проте, незважаючи на зв'язок, а деколи і єдність, оцінка дає людині ціннісну, а не нормативну орієнтацію. Коли ж йдеться про міру поведінки, необхідно підкреслити, що оцінка нерозривно пов'язана з нормою, яка встановлює єдиний масштаб, зразок з метою регулювання певної поведінки.

Таким чином, оцінка і норма – утворення різного порядку, хоча між ними, як уже наголошувалося, існує внутрішній зв'язок. Відмінності, які є між ними, проявляються і на практиці, і в пізнанні. Специфічні властивості, які притаманні нормі, дозволяють їй більш опосередковано, ніж оцінці, впливати на взаємостосунки людей. Але і в оцінці порівняно з нормою теж є певні “переваги”, а саме: суб'єкт оцінки більш вільний, ніж суб'єкт норми, а тому здатний бути більш критичним до оцінюваної діяльності. До того ж оцінка більш близька до дійсності, до реального повсякденного життя кожної людини.

Як уже відзначалося, норми самі по собі не можуть повною мірою служити мірою поведінки, вони здійснюють цю функцію, будучи тісно пов'язаними з цінностями, а в переживаннях, навіть більше того, мірою є цінності, а не норми (розуміється, що цінності як міра обов'язково пов'язані з нормами). Власне, поняття цінності досить широко розглядалося в літературі, особливо в останні десятиліття, але і дотепер не вироблено єдиної думки про те, що таке цінності і як вони пов'язані з нормами. Навіть у марксистській літературі не було одностайної думки. Так, наприклад, О. М. Бакурадзе вважав, що “судження цінності має телеологічний характер, тобто щось таке, що повинне бути, цінність не те, що є, а те, що повинне бути” [1, с. 332]. Цікаво, що подібним чином Д. П. Горський характеризував норми, а не цінності: “Правові та етичні норми фіксують не те, що є, а те, що повинно бути” [1, с. 318].

Мабуть, така точка зору звужує сферу цінностей, абсолютно неправомірно виключає з неї ціннісні відносини, які існують та функціонують у дійсності, а не тільки як цілі та ідеали належного. Та й, крім того, у ній ототожнюються цінності як цілі з цінностями як засобами (нормами). Підтвердженням сказаному служить проведене вище зіставлення визначень О. М. Бакурадзе і Д. П. Горського.

Слід зазначити, що цінності мають достатньо абстрактний і узагальнюючий характер, живуть “самостійним” життям, незалежно від конкретної людини. Вони сформульовані у вигляді заповідей, стверджень, мудрості, загальних норм і можуть поділятися великими групами людей. Кожна окрема людина приймає якийсь набір цінностей, який вона може міняти, але якому вона слідує в кожному конкретний момент часу. Отже, цінності можна визначити як набір стандартів та критеріїв, яким людина слідує у своєму житті. Це проявляється в тому, що шляхом відповідної оцінки на події, які відбуваються, людина приймає рішення і відповідним чином діє. Цінності становлять серцевину особистості людини. Вони достатньо стійкі

у часі і їх не так багато. Зазвичай цінності розглядають як нормативну базу моралі і фундамент поведінки людини.

Будь-яка цінність конструюється в акті оцінки. Вони співвідносяться як процес та результат. Первинну функцію оцінки виконують емоції. Тому емоції нерозривно пов'язані з цінностями, більш того, цінності є мірою емоцій, і навпаки, чим більшу емоцію відчуває людина, тим більш важливу, головну цінність зачіпає в людині подія, що відбувається, явище або інша особистість. І якщо на емоції накладено вето, то цінності не отримують свого адекватного втілення. Варто зауважити, що цінності є не тільки мірою емоцій, а й мірою переживання в цілому. Переживання в даному випадку розуміються в широкому значенні (сюди включаються і емоції, і почуття, і пристрасті). Дійсно, чим більш значуща (цінна) для нас будь-яка подія, явище або предмет, тим більшу емоційну напругу ми відчуваємо. Сила емоцій і їх модальність (негативні вони або позитивні) залежить від того, наскільки була реалізована або не реалізована дана цінність.

Взагалі цінності існують не хаотично, а навпаки, мають свою систему, свою ієрархію. Ієрархічну організацію ціннісних інтенцій можна образно уявити у вигляді усіченого конуса. Чим вищий ранг цінностей, тим їх менше. Але все ж таки навіть цінність, яка домінує в певній ситуації, завжди так чи інакше співвідноситься з головною цінністю всього життя людини, з метою та програмою її життя. Ця головна цінність може служити своєрідною мірою стосовно інших цінностей.

Достатньо повна класифікація цінностей, які найбільш часто виступають як головні, або, точніше сказати, вищі, надана Є. В. Золотухіною-Аболіною у книзі "Раціональне та ціннісне" [4]. Цінності можна поділити на дві групи: цінності, які належать до цілей життя, бажаних результатів тощо (цінності, що стосуються зручності життя, краси, миру, рівності, свободи, справедливості, самоповаги, дружби тощо); цінності, які належать до засобів, що використовує людина для досягнення цілей (цінності, що стосуються амбіцій, відкритості, чесності, доброзичливості, інтелектуальності, відповідальності тощо).

Говорячи про міру людської поведінки та переживання, необхідно звернутися і до проблеми нормальної поведінки та поведінки, що відхиляється (девіантної). Тому що міра може бути розглянута як нормальна поведінка, а порушення міри – девіантна поведінка.

При вивченні цієї проблеми дослідники користуються методами і підходами багатьох наук, не обмежуючись лише однією галуззю знань. Так, наприклад, геніальність і шизофренія з точки зору фізіології – явища однопорядкові. Але де та межа, за якою поведінка стає тією, що відхиляється, і в чому, власне, різниця між нормальною поведінкою і поведінкою, що відхиляється від норми?

Як уже зазначалося, з біологічної точки зору і геній, і психопат можуть бути абсолютно однакові: у них багата і легкозбуджуюча фантазія. Природно, емоційність і фантазія є і у звичайних людей, проте вони не такі

імпульсивні. Тобто нормальна людина – це, цілком ймовірно, людина середньостатистична, поведінка якої не виходить за рамки середніх показників. А непередбачлива поведінка відповідно – це відхилення від норми і від цих “середніх” показників, незалежно від того, в який бік відбувається відхилення: у бік геніальності чи в бік шизофренії, або в будь-яку іншу сторону.

З такою точкою зору згоден Еміль Дюркгейм. Але він все ж таки допускає, що нормальна поведінка передбачає певний відсоток вчинків, які мають відхилення. У суспільствах такими відхиленнями зазвичай є злочини. Але самі ці відхилення важливі не менше, ніж сама норма, тому що вони є показником того, наскільки дієві самі норми, і наскільки вони рухомі. Відповідно – чим менше відхилень, тим більш застиглими стають норми [3].

Проте така точка зору має своїх противників. Так, наприклад, М. Люшер вважає, що поняття “нормальний”, як середньостатистичний, доречно лише в технічних і фізичних сферах та є несумісним там, де говорять про “нормальності” як духовний показник [6]. Тому що цінність як керуюча норма не має нічого спільного із середнім показником. Незалежно від того, чи є чесними люди в “середньому”, відвертість та справедливість стосовно оточуючих залишається однією з найважливіших цінностей, керуючою мірою, на яку нормальна людина орієнтується. Тому нормальним можна вважати того, хто більше реалізує певні цінності, а не того, хто прагне реалізувати, виконати соціальні ролі.

Альберт Коен стверджує, що поведінка, яка має відхилення, вважається такою, коли йде врозріз з очікуваннями, які визнаються та розділяються законами всередині певної сфери [5]. Досить часто індивід опиняється у розгалуженій нормативно-ціннісній системі і, як наслідок, виникаючого напруження, з’являється спокуса відзначитися поведінкою, що відхиляється.

Існують три можливі шляхи вирішення цієї проблеми. Один з них конформістський, два інших – такі, що відхиляються.

Одна з альтернатив поведінки полягає в тому, щоб, незважаючи на душевний розлад, вибрати перший шлях. Тому що конформізм є єдиною альтернативою, який морально та символічно узаконюється соціальними групами, до яких належить людина. Можливо, що більшість людей хронічно несе тягар розчарувань та незадоволень, проте вони продовжують поводитися по-конформістськи, бо і незадоволеність, і розчарування легше перенести, ніж випробувати етичні сумніви або грати ролі непристойного значення, чи піддаватися різним формам суспільного осуду.

Друга альтернатива зводиться до того, щоб порвати з соціальною групою, до якої належимо, і визнати інші норми, які узаконюють вчинки, що відхиляються, і приписують їм пристойну символіку. Тут діють процеси, засобами яких утворюються та увіковічуються контркультури.

Без культурних зразків, без норм поведінки та мислення не може сформуватися особистість. Конкретна людина – це завжди єдність загального одиничного, того, що властиве багатьом, і того, що властиве лише одному. У будь-якому суспільстві існують прийняті та схвалені офіційно зразки

поведінки, переживання, герої, які відображають певні цінності. Їх наслідують, їх копіюють, з ними порівнюють свою поведінку. Але все ж таки існують і явища, які називаються “контркультура”, та відповідні їй “антигерої”. І якщо герої пропагуються всіма офіційними засобами масової інформації, то “антигерої” – висміюються та критикуються. Та все ж таки і ті, й інші продовжують існувати й співіснувати. Отже, всі культурні зразки мають ціннісну основу для формування особистості.

Третя альтернатива полягає в тому, щоб діяти поодиночі, без підтримки з боку однодумців. Тобто поведінка, яка має відхилення, може виникнути і як реакція на певну ситуацію, і безвідносно до конкретної ситуації. Проте вірогідність виникнення поведінки, що відхиляється, підвищується при виникненні всіляких конфліктів, стресових ситуацій, а також при різних змінах соціальних обставин. Звичайно, від форм поведінки, що має відхилення, потрібно відрізнити різні форми ексцентричної поведінки, які не тягнуть за собою негативні наслідки, а також всі види ініціативи, перетворюючої діяльності, яка направлена на якесь удосконалення. Проте у реальному житті будь-яка поведінка оцінюється як така, що відхиляється, якщо вона не відповідає нормі або середньостатистичним показникам. Тим паче, що деякі зовнішні ознаки всіх видів поведінки, що відхиляється, збігаються. Хоча, звичайно, будь-яка поведінка може бути “виміряна” з погляду відповідності деяким цінностям, а не щодо виконання певних норм, і тоді більш нормальним буде той, хто прагне реалізувати цінності, а не виконувати соціальні ролі, підпорядковуючи свою поведінку стереотипам, що склалися.

Отже, мірою для емоційних та культурно-сміслових відносин є єдина нормативно-ціннісна система, яка стосовно поведінки людини працює здебільшого з нормативного боку, щодо переживань – з ціннісного. У цій єдиній системі цінності виступають як цілі, а норми як засоби реалізації цілей.

Зіткнення різноманітних інтерпретацій нормативних та ціннісних уявлень і орієнтацій, які притаманні представникам різних соціальних верств, груп та категорій населення, здійснює істотний вплив на ціннісну основу узагальненої нормативно-цілісної парадигми, яка формується за сучасних умов. Ситуація нормативно-ціннісного плюралізму у кризовому суспільстві викликає появу особистісного типу, який поєднує орієнтацію на пріоритет проблем власного мікрокосму з контрастними й суперечливими нормативними установками і поведінковими стандартами.

У ціннісній основі узагальненої нормативно-цілісної моделі сучасної особистості поєднуються, по суті, взаємовиключні поняття: прагнення до отримання незалежності від суспільства та власних структур – з підкоренням індивіда авторитарній владі; значимість творчої, перетворюючої діяльності, новаторства – з пасивним спогляданням та консерватизмом; політична активність – з соціальною індиферентністю; агресія – з апатією; орієнтація на сьогоднішнє та майбутнє – з ностальгією за минулим.

Висновки. Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що мірою людської поведінки та переживання є єдиний цілісний комплекс – цінності-норми. Сама ж міра виступає як характеристика нормативно-ціннісної системи сучасного суспільства і необхідна складова для передбачення розвитку духовного життя майбутніх поколінь країни в цілому. Зниження рівня загальної, у тому числі і етичної, культури і соціальна апатія, проникнення в суспільну свідомість інноваційних етичних цінностей, що характеризуються зсувом гуманізації на користь меркантилізації, раціоналізації бачення вищих цінностей буття, здійснюють вплив на процес формування особистості в умовах сучасної дійсності.

Розуміння міри нормативно-ціннісної системи є об'єктивною потребою переосмислення життєвих цінностей у сучасному суспільстві, вдосконалення етичних критеріїв соціальної поведінки. Сьогодні важливо зберегти й укріпити загальну орієнтацію українських громадян на сукупність базових етичних цінностей, які здатні виступити єдиним духовним консолідуючим началом. Приведення до відповідності належного та сутого в нормативно-ціннісній системі сучасного українського суспільства можливе на основі наукового соціально-філософського аналізу духовного життя суспільства, всебічного пізнання протиріч і закономірностей функціонування етичних цінностей, використання одержаного знання і досвіду в практичній діяльності.

Література

1. Актуальные проблемы марксистской этики. – Тбилиси, 1967. – 217 с.
  2. Виндельбанд В. Философия в немецкой духовной жизни / В. Виндельбанд. – М. : Наука, 1993. – 105 с.
  3. Дюркгейм Э. Норма и патология / Э. Дюркгейм // Социология преступности. – М. : Прогресс, 1996 – С. 39–44.
  4. Золотухина-Аболина Е. В. Рациональное и ценностное. Проблемы регуляции сознания / Е. В. Золотухина-Аболина. – Ростов-на-Дону : Издательство Ростовского ун-та, 1988,
  5. Коэн А. Исследование проблем социальной дезорганизации и отклоняющегося поведения / А. Коэн // Социология сегодня. Проблемы и перспективы. – М. : Прогресс, 1965. – С. 515–550.
  6. Люшер М. Сигналы личности / М. Люшер. – Воронеж, 1995. – 93 с.
- Отримано 01.06.2012

Summary

Boyko Olga. The measure of normative value system as universal organizing social life.

In the article attention is paid to the current crisis situation of society normative-valued system: transformation of ideals, norms, people behavior stereotypes and so on. Taking into consideration destructive process, which can be seen in the spiritual life of society, the analysis of norms and values transformation in the quantitative and qualitative measurement allows defining its real internal content and design vector coordinates in the transition from one value system to another. The article deals with the concepts such as “alue”, “rate”, “normative value system”. Shows the role of the measure as a universal organization in everyday life. Displace attention on a measure in the normatively-valued system in accordance with normal behavior and deviant behavior.

Keywords: *value, norm, normative value system, moral consciousness, absence of rules, deviant behavior.*